

ધોરણ : 6

ગુજરાતી

15. ગુજરાત મોરી મોરી રે (ગમનિત)

અભ્યાસ / સ્વાધ્યાય

Sem : 2

અભ્યાસ

પ્રશ્ન: 1 નીચેના દરેક પ્રશ્નના ઉત્તર માટે આપેલા વિકલ્પોમાંથી
સાચા વિકલ્પનો કુમ-અક્ષર પ્રશ્નની સામે માં લખો:

(૧) 'મળતાં મળી ગઈ મોઘેરી ગુજરાત' નો અર્થ

(ક) ગુજરાતમાં જન્મ થયો એ સદભાગ્ય છે.

ખ

(ખ) ગુજરાત સ્વતંત્ર પ્રદેશ બન્યો.

(ગ) ગુજરાતમાં રહેવાની ખૂબ જ મજા છે.

(ધ) ગુજરાત શાંત, સારું અને સુવિધાવાળું રાજ્ય છે.

(2) કાવ્યમાં 'ગુજરાત મોરી મોરી રે....' શબ્દો વારંવાર વપરાયા છે, એ શું બતાવે છે?

1C

(3) 'ઈડરિયો ગાંડ' જોવા ક્યાં જવું પડે?

۴

- (੫) ਗਿਰਨਾਰ ਪਰੰਪਰਾ
(੬) ਈਡਨਾ ਕੁੰਗਰਾ
(੭) ਪਾਵਾਗਢ ਪਰੰਪਰਾ
(੮) ਗ਼ਬ਼ਰ ਪਰੰਪਰਾ

પ્રશ્ન: 2 નીચેના દરેક પ્રશ્નનો ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં આપો:

(1) ગુજરાતને કવિએ કેવી કહી છે?

ઉત્તર: ગુજરાતને કવિએ મોંઘેરી કહી છે.

(2) નર્મદાનું બીજું નામ લખો?

ઉત્તર: નર્મદાનું બીજું નામ : ‘રેવા’.

(3) ‘ચરોતર’ પ્રદેશ ક્યાં આવેલો છે?

ઉત્તર: ‘ચરોતર’ પ્રદેશ મહી અને સાબર નદીઓ વચ્ચે
આવેલો છે. ચરોતરમાં 104 ગામો આવેલાં છે.

(4) સારસની જોડી ક્યાં સહેલ કરે છે?

ઉત્તર: સારસની જોડી જલાશયના કિનારે સહેલ કરે છે.

(5) નર્મદના સમયે ગુજરાતની સ્થિતિ કેવી હતી?

ઉત્તર: નર્મદના સમયમાં ગુજરાતની સામાજિક સ્થિતિ સારી નહોતી, ગુજરાતનું જીવન દોષલું હતું.

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન: 1 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો:

(1) કાવ્યમાં ગુજરાતના ક્યા ક્યા પ્રદેશોનો ઉલ્લેખ
થયો છે? એ પ્રદેશો શા માટે જાણીતા છે?

ઉત્તર: કાવ્યમાં ગુજરાતના ચરોતર અને ચોરવાડ પ્રદેશોનો
ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. ચરોતર એની ફળદુપ
જમીન અને ઔઘોગિક વિકાસ માટે તેમજ ચોરવાડ
દરિયાકિનારાના વિહારધામ તરીકે જાણીતા છે.

(2) કાવ્યમાં ગુજરાતની કઈ કઈ નદીઓ અને પર્વતોનો
ઉલ્લેખ થયેલો છે? એમની વિશિષ્ટતા જણાવો.?

ઉત્તર: ગુજરાતની નદીઓ અને એમની વિશિષ્ટતાઓ

સાબર: સાબરકાંઠાના ઈશાન ભાગથી વહેતી સાબરમતી

હિંમતનગર નજીક હાથમતીને મળે છે. ત્યાં સુધી

સાબરમતી 'સાબર' તરીકે અને પછી 'સાબરમતી'

તરીકે ઓળખાય છે. કવિએ સાબરમતી સાથે

સંકળાયેલી વીરગાથાઓનું સ્મરણ કર્યું છે.

(2) રેવા: નર્મદાનું બીજું નામ 'રેવા' છે. 'રેવા' એટલે કુદવું. નર્મદા ઠેકઠેકાણે ભૂસકા મારે છે. તેથી તેનું નામ 'રેવા' પડ્યું છે. રેવાના અમૃત જળના ધીમા અવાજનો કવિએ ઉલ્લેખ કર્યો છે.

❖ ગુજરાતના પર્વતો અને એમની વિશેતાઓ

ગિરનાર : ગિરનાર ગુજરાતનો સૌથી ઊંચો પર્વત છે. એની ઢ્રીકોનો ઉલ્લેખ કરીને, કવિએ એનું ઐતિહાસિક તથા ધાર્મિક મહત્વ દર્શાવ્યું છે.

પાવાગઢ : પાવાગઢ પર્વત ઉપર કાલિકામાતાનું મંદિર છે.
ત્યાંનું ધાર્મિક વાતાવરણ ભક્તોનાં હદય ભરી
દે છે.

ઈડરિયો ગઢ : ઈડરના ઈડરિયા ગઢનું જૂનું નામ
'ઈલ્વદુર્ગ' હતું. અનેક કહેવતો, લોકોકૃતિઓ
અને લોકગીતોમાં 'ઈડરિયા ગઢ'નો ઉલ્લેખ
થયો છે.

(3) ગુજરાતનું સૌંદર્ય ક્યા શબ્દોમાં નિરૂપવામાં આવ્યું છે?

ઉત્તર: ગુજરાતનું સૌંદર્ય આ શબ્દો દ્વારા નિરૂપવામાં આવ્યું છે: સાબરનાં મર્દાની સોણલાં, રેવાનાં અમૃત (જળ), સમદરનાં મોતીનો છોળો, ગિરનારી ટૂંકો, ઈડરિયો ગઢ, પાવાગઢ, ચોરવાડ અને ચરોતર, કોયલ અને મોર, નમણી પનિહારીઓ, સારસ વગેરે.

(4) કાવ્યમાં જે-જે પક્ષીઓનો ઉલ્લેખ થયેલો છે, એમની વિરોધતાઓ જણાવો.

ઉત્તર: કાવ્યમાં કોયલ, મોર અને સારસ પક્ષીઓનો ઉલ્લેખ થયેલો છે. કોયલ, મધુર અવાજે ગીતો ગાય છે. મોર, ટહુકો કરે છે. સારસ, હંમેશાં સારસી સાથે જોવા મળે છે. સારસ બેલડી ઉત્તમ સ્નેહનું પ્રતીક છે.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર વિચારીને લખો :

(1) ગુજરાતમાં આવેલી નદીઓની યાદી તૈયાર કરીને કોઈ પણ એક નદી વિશે ચાર-પાંચ વાક્યો લખો.

ઉત્તર : ગુજરાતની મહત્વની નદીઓ : નર્મદા, તાપી, મહી,
સાબરમતી, સરસ્વતી, બનાસ, ભાડર અને શેત્રંજી.

ગુજરાતની નાની નદીઓ : ભોગાવો, મચ્છુ, આજી,
સુકભાડર, વાત્રક, હાથમતી, પૂર્ણા, અંબિકા
અને ઔરંગા.

સાબરમતી: તે રાજ્યાનની અરવલ્લી હારમાળાના નૈઝુત્ય
દોળાવમાંથી નીકળે છે તેને ખારી, ભોગાવો,
મેશ્વો, સુકભાડર, શેઢી, હાથમતી અને અંધલી
નદીઓ મળે છે. ધોળકાથી નૈઝુત્યે વૌઠા નજુક
સાત નદીઓનો સંગમ થાય છે : સાબરમતી,
હાથમતી, ખારી, માઝુમ, મેશ્વો, વાત્રક અને
શેઢી. સાબરમતી ઉપર ઘેરાલુ તાલુકાના ધરોઈ
નજુક બંધ બનાવવામાં આવ્યો છે.

(2) ગુજરાતમાં આવેલા પર્વતોની યાદી તૈયાર કરીને કોઈ પણ એક પર્વત વિશે ચાર-પાંચ વાક્યો લખો.

ઉત્તર : ગુજરાતમાં આવેલા પર્વતો : સૌરાષ્ટ્રમાં બરડો, ચોટીલો, શેત્રંજો અને ગિરનાર પર્વતો છે. ગુજરાતની ઉત્તર અને પૂર્વ સરહદે અરવલ્લી, વિંધ્ય, સાતપુડા અને પશ્ચિમ ઘાટ જેવી ગિરિમાળા છે. સાબરકાંઠા અને બનાસકાંઠામાં આરાસુર ગિરિમાળા છે દાંતા તાલુકામાં ગુરુનો ભાંખરો છે; અમીરગઢ પાસે જાસોરનો કુંગાર છે. ગુજરાતના તારંગા અને ઈડરના કુંગરો પણ પ્રસિદ્ધ છે.

ગિરનાર: ગિરનાર ગિરિમાળાનો સમૂહ છે અંબાજી, ગોરખ,
ઓધડ, દત્તાત્રેય તથા કાલિકા આ પાંચ તેનાં મુખ્ય
શિખરો છે. ગિરનારની તળેટી તેમજ શિખરો ઉપર
અનેક ધાર્મિક સ્થાનો છે. અહીં જૈનોનાં દેરાસરો પણ
છે. ગિરનાર ઉપર જવા માટે સોપાન માર્ગ છે. આ
પર્વત પર વિશિષ્ટ પ્રકારનાં વૃક્ષો જોવા મળે છે.
અહીં દીપડા, રોઝ, ભૂંડ, સાબર, હરણ, શિયાળ,
ઘોરખોદીયાં , શાહુડી વગેરે પશુઓ જોવા મળે છે

(3) પ્રાસયુક્ત જોડકણાં બનાવવાનો પ્રયત્ન કરો. કોઈ પણ બે જોડકણાં બનાવો.

ઉત્તર : પ્રાસયુક્ત જોડકણાં:

(i) નદીકિનારે હોડી,
બંને બાંધવાની જોડી,
શોધે એમની ઘોડી,
રાત રહી છે થોડી.

(ii) મોટો ભાઇ ઘેલો,
બીજો સાવ મેલો,
ત્રીજો એનો ચેલો,
ચોથો બાંધે મહેલો.

પ્રશ્ન : ૩ નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો લખો.

(1) ભોમ = ભૂમિ, જમીન

(2) સમંદર = સમુદ્ર, દરિયો

(3) હેત = પ્રેમ, સ્નેહ

(4) આંખ = નયન, લોચન

(5) હૈયું = હદય, ઉર

(6) નીર = પાણી, જળ

પ્રશ્ન: 4 નીચેની કાવ્યપંક્તિઓ પૂર્ણ કરો :

(1) સાબરનાં મર્દાની નવરાવતી,

ઉત્તર : સાબરનાં મર્દાની સોણલાં સુણાવતી,

રેવાનાં અમૃતની મર્મર ધરાવતી,

સમદરનાં મોતીની છોળે નવરાવતી,

(2) નર્મદાની કેમ કરી ભૂલવી?

ઉત્તર : નર્મદાની ગુજરાત દોષલી રે જીવવી,

ગાંધીની ગુજરાત કપરી જીવવી,

એક વાર ગાઇ કે કેમ કરી ભૂલવી?

પ્રશ્ન: 5 ગુજરાત વિશે આઠ-દસ વાક્યો લખો.

ઉત્તર: ગુજરાત સમુદ્ર અને વિકાસશીલ રાજ્ય છે. તેની ઉત્તરે રાજ્યસ્થાન છે. અરવલ્લી ગિરીમાળામાં આબુ, આરાસુર, તારંગા, અને સાબરકાંઠાનાં કુંગરો આવેલા છે. પશ્ચિમ તરફ અરબી સમુદ્ર છે. ગુજરાતના લોકજીવનમાં સ્વાભાવિક રીતે જ વૈવિધ્ય જોવા મળે છે.

પહેરવેશ અને ભોજનની રીતભાતથી ગુજરાત
ભારતમાં અલગ તરી આવે છે. અમદાવાદનું
શાણપણા, સૂરતનું જમણ અને સૌરાષ્ટ્રનું આતિથ્ય
વખણાય છે. ગુજરાતી પ્રજાના જીવનધડતરમાં
સૌથી મોટો ફાળો એના ભૌગોલિક સ્થાન અને
ભવ્ય ઈતિહાસનો છે.

પ્રશ્ન : 6 સૂચના પ્રમાણે કરો:

(1) શબ્દને અંતે 'લે' આવે તેવા શબ્દો કાવ્યમાંથી
શોધીને લખો.

ઉત્તર : ટોડલે, ડગલે, અંબોડલે, જોડલે

(2) આવા બીજા શબ્દો મેળવો અને લખો.

ઉત્તર : ઘાટલે, બેડલે, ઓટલે, ઘોડલે

(3) આ શબ્દોનો ઉપયોગ કરી પ્રાસયુક્ત એક-બે પંક્તિ બનાવો.

ઉત્તર : ખાટલે મોટી ખોડ.

બેડલે બેડલે મેં તો પાણી ભર્યા રે લોલ.

બેની બેઠી વાટ જુએ ઓટલે;

વીર એનો આવે બેસીને ઘોડલે.

(4) તમે પંકિત કેવી રીતે બનાવી શક્યાં? તમે
બનાવેલી પંકિત વર્ગ સમક્ષ રજૂ કરો.

ઉત્તર : કાવ્યમાંની 'લે' શબ્દો આવતાં હોય એવી
પંકિતઓના અભ્યાસથી, બીજુ પંકિતઓ
બનાવી શકાય છે.

પ્રશ્ન : 7 નીચેના શબ્દોને શબ્દકોશના ક્રમમાં
ગોઠવો.

ટેડલો, મોજાં, ઊમટે,
અમીમીટ, આંખ, ભોમ

ઉત્તર : અમીમીટ, આંખ, ઊમટે,
ટેડલો, ભોમ, મોજાં

Thanks

For watching